

DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2024.1\(41\).316174](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2024.1(41).316174)

УДК 1+159.942+165

Ілля Москвін

ЕМОЦІЇ У ПРОЦЕСАХ ПІЗНАННЯ: КОНЦЕПЦІЯ ДЖ. МЕТЬЮЗА

Комплексний підхід дослідження Дж. Метьюза розглядає сучасний спосіб вивчення емоцій у сфері когнітивної психології. Освітлюються передові новації та висновки одразу різних галузей дослідження емоцій у пізнанні. Стаття розглядає новітні підходи до розгляду природи емоційних станів та їхнього взаємозв'язку з такими складовими як: характер, темперамент, пізнання, особистість та вплив процесу вибору на формування емоцій. Увага зосереджується на аналізі двох підходів, зазначених Дж. Метьюзом – нейророзбудження та дизайну, ілюструючи сучасний стан проблематики як структурно-функціональний.

Ключові слова: *пізнання, емоції, структура, функція, проблематика, когнітивна психологія.*

Дослідження емоцій ведуться із часів античності, проте навіть сьогодні складно визначити їхню природу та чітку структуру. Термін «емоція» увійшов до вживання в англійській мові в XVII та XVIII століттях як переклад французького слова «*émotion*» [Emotion]. Саме слово бере свій початок із давньофранцузької мови, та північно-гальського діалекту народної латини, близько IX століття [Рабош 2012: 340]. Проте ще далеко не позначає «категорію психічних станів, які можна систематично вивчати» до середини XIX століття [Scarantino, R. de Sousa]. Багатовікові теоретичні дослідження серед авторитетних, значимих та відомих вчених давали концептуально різні погляди на природу, функціонал та призначення емоцій. Сучасні дослідження хоча й мають більш комплексну та ширшу систему знань, тим не менш, у розумінні емоцій все ще не знайшли вичерпного теоретичного пояснення. Еволюція досліджень на початку XX століття формує окрему систему знань – теорію емоцій. У кордонах розвитку останньої формується багато концепцій, кожна з яких по-різному уявляє собі їхню структуру, функціонал, природу та призначення, акцентуючи увагу на власному способі розгляду. Так само їх можна поділяти на певну класифікацію напрямків. Так із часом формуються філософські, феноменологічні, біхевіористичні, фізіологічні, когнітивні, нейронаукові та соціокультурні концепції. Їх можна поділити на відповідні до підходу напрямки, які кожним джерелом визначаються по-різному. Водночас досі невідомо що таке емоція. Саме так і формується проблематика, яка спонукає до досліджень. Класифікація емоцій, підходів, напрямків та концепцій зовсім далека від системної єдності, яку найближчим часом важко створити. Навіть новаторські дослідження емоцій серед нейронауковців та когнітивних психологів із залученням емпіричних методів все одно не надають цілісного уявлення про природу емоцій. Легше відстежити органічні та нейронні зміни, однак співвіднести це із фундаментальними складовими, такими як пізнання

та особистість, наявний зв'язок із фізіологією тощо – повністю неможливо. Тому наукові дослідження задають успішні перспективи розвитку, які практично себе виправдовують. Проте сучасні положення досліджень не мають змоги поєднати певні фізіологічні зміни з теоретично описаними процесами. Інша проблематика, така як: термінологічна складність визначення, проблема диференціації «емоцій», «почуттів», «настроїв» та «афектів», взаємовиключне існування концепцій, соціокультурний вплив на формування уявлення про емоції, поєднання пізнання, емоцій та їхніх складових у єдину систему – зумовлює актуальний розвиток дослідження емоцій. Саме тому актуальність досліджень емоцій сьогодні не втрачає свого значення, адже наші уявлення засновані на гіпотезах, а єдиної теорії, окрім різноманітних концепцій, ми не маємо. Замість цього лише перспективні напрямки дослідження, у яких системне бачення емоційних збуджень може бути сформовано пізніше. Когнітивна психологія (cognition – пізнання) є найперспективнішим полем досліджень, на ній базуються сучасні наукові уявлення про емоції. Проте й вона потребує активного розвитку методів та підходів задля вирішення існуючих проблем.

Отже, сьогодні проблема ролі емоцій у пізнанні є мультидисциплінарною. Її сучасні дослідження ведуться як у окремій для цього дисципліні – афективній науці, так і з залученням більш конкретних наукових напрямків, таких як: зазвичай психологія, соціологія, когнітивна наука, нейрофізіологія, а також філософія, антропологія, етологія, етнографія, історія тощо. Такі дослідження зазвичай включають одразу багато напрямків, проте незважаючи на це, вищеописана проблема емоцій є переважно й філософською. І саме філософська проблематика є основою багатьох досліджень цієї галузі. Мета даного дослідження поставити проблему ясніше, тому спробуємо розглянути її ґрунтовніше.

Існуючі філософські проблеми налічують значну кількість невирішальних сьогодні питань: досі немає чіткого розрізнення емоцій від почуттів, настроїв та афектів – одне дуже просто може стати або вважатись іншим, що також обумовлене філософським питанням до особливостей та природи мови; соціальні та культурні особливості існування людини мають схильність впливати на розуміння та формування унікальних емоційних станів; а сучасні дослідження не визначаються конкретикою щодо природи, причини та вихідного фундаменту для виникнення емоцій. Сьогодні зрозуміло, що досліджувати емоційні стани в пізнанні таким чином, як це робилось останні п'ятдесят-шістдесят років – нерезультативно. Оскільки комплексність та кількість складових при вивченні збільшується. Коротко розвидимось зазначені тези детальніше.

Структурні або системні особливості філософської проблематики дослідження виражаються в взаємовиключній класифікації та відсутності єдиної термінологічної бази. Наприклад, Клаус Р. Шерер (Scherer, 1943), колишній професор психології Швейцарського центру афективних наук у Женеві, зазначає, що з неправильного використання слова «емоція»

Вільямом Джеймсом, автором однієї з перших самостійних концепцій емоцій, починаються дебати та основний дискурс у даній сфері [Scherer 2005: 1]. Термінологічне питання є важливим, оскільки предмет дослідження розвиває власні кордони. Емоції можуть вважатись психічними станами й процесами людини й тварини, у яких реалізуються їх ситуативні переживання [Войтка 1982: 52]. Як психологічною, так і фізичною суб'єктивною реакцією, що відчувається як сильні почуття, багато з яких готують тіло до негайної дії [Strickland 2000: 218]. Або емоція як тип афекту, у такому разі інші типи – це настрій, темперамент і відчуття (наприклад, біль), які загалом можна розуміти або як стани, або як процеси [Johnson]. Можна побачити, що термінологічні особливості кожного з понять сумнівно розмежовані, почергово приймаючи визначальні особливості інших термінів, порушуючи родо-видові відносини, наприклад: у одному випадку «емоція» є окремою від «афекту», у іншому – одним з його типів. Такі логічні неузгодження зустрічаються й у випадку розгляду інших згаданих термінів, чим і обумовлена різноманітна й комплексна система поглядів на природу емоцій.

Серед класифікації проблеми зустрічаються як у спробах визначити чітку структуру емоційних станів (які вони є: страх, щастя, гнів тощо), так і підходів щодо їх дослідження. Починаючи з Античності, а конкретніше – з Аристотеля, емоції загалом поділяють на «доброзичливість, страх, жалість, мужність, радість, любов і ненависть» [Aristotle 1993: 3]. Проте такий поділ суперечить іншій, більш сучасній класифікації, де емоції можна поділити на базові, що є основними, та похідні, які є вторинними [Біда 2012: 35]. Тобто зазвичай виділяють чотири основних емоції: страх, гнів, радість та сум, інші емоційні стани – є результатом їхнього поєднання. А класифікація підходів у теорії емоцій майже в кожному дослідженні є особистим поглядом. В якості прикладу можна навести наступне: когнітивні концепції емоцій, як правило, розрізняють із судженевими, хоча вони й мають одне похідне ядро. Внаслідок цього, структуризація підходів зазвичай не відзначається єдністю. У результаті ми маємо висновок щодо положення існуючої проблеми: класифікація поділяється або на структурну – із чітким зазначенням складових, або на функціональну – з процесом видозміни під час взаємодії складових.

Соціокультурні аспекти досліджень відзначають фундаментальний вплив соціуму та культури на формування емоцій. Саме таким чином з'являються емоції, які є в одній культурі, але зовсім відсутні у інших. Жителі Іфалука, невеликого острова в Тихому океані, мають почуття, яке вони називають «фаго». Це слово налічує одночасно співчуття, любов та сум. Також стверджується, що ця емоція не схожа на жодну існуючу західну [Johnson]. Японці мають емоцію «амае», яка є почуттям залежності від любові іншого [Johnson]. Клер Ейпріл Армон-Джонс (Ammon-Jones, 1953), британська дослідниця, визначає вищу цінність емоцій у культурі, ціль яких зміцнити норми та цінності соціуму [Johnson]. А Кас Воутерс погоджується,

що роль соціуму є настільки ж конструктивною, наскільки й регулятивною [Wouters 1990: 706].

Водночас й передові нейрофізіологічні дослідження не спроможні конкретно визначити природу емоцій, поділяючись між когнітивною та фізіологічною складовою. Сучасні дослідження погоджуються, наприклад, щодо невиключної ролі нейротрансмітерів у виникненні емоцій, як посередників між когнітивними та фізіологічними змінами, проте сьогодні ми скоріше можемо споглядати за похідним результатом цих зв'язків, а не за їхнім вихідним становищем. Саме тому конкретно визначити природу емоцій як когнітивну, фізіологічну, або будь-яку іншу – неможливо.

Отже, зрозуміло, що питання про емоційні стани, як і питання їхньої ролі у процесах пізнання – цілком обґрунтовано філософські. Ці обставини спонукають сучасну наукову думку щодо зміни парадигми уявлень про природу емоцій, їхньої класифікації, структурного поділу та термінології, проте сьогодні шлях до досягнення такої мети лише намічається.

Можна відзначити, що всі існуючі аспекти освітленої проблематики зводяться до двох вже згаданих позначень – структури та функціоналу. Серед проблем термінології, концепцій, класифікації та соціокультурного впливу прослідковуються переважно функціональні та структурні неузгодження, з точки зору філософсько-герменевтичного розгляду. Культурні та соціальні особливості формування емоцій, наприклад, функціонально суперечать багатьом аспектам когнітивних концепцій, наполягаючи на фундаментальному значенні власних висновків, а створити одну єдину – поки що є складною задачею. Для подальшого конкретного розгляду проблеми було необхідно оглянути сучасні загальні положення, бо ми побачимо ті ж структурно-функціональні неузгодження. Сучасні дослідження емоцій у пізнанні відбуваються в межах когнітивної науки, яка насамперед враховує результати досліджень нейрофізіологічного та соціокультурного напрямку. Саме тому було вирішено більш детально розглянути постановку проблеми емоцій-пізнання, або їхньої теоретичної неузгодженості на прикладі сучасного шотландського філософа Дж. Метьюза. У межах розгляду структурно-функціонального аспекту проблематики ми станемо спиратись на концептуальний погляд Дж. Метьюза при розгляді двох описаних ним напрямків – дизайн-підхід (design-oriented) та підхід нейрозбудження (Arousal Approach, нейронаука). Ці два способи розгляду емоційних станів і уявляють собі емоційні процеси як структуру (дизайн-підхід) та функціонал (нейрозбудженевий підхід), на цьому фундаменті буде ґрунтовніше висвітлена основна проблематика. Розглянемо середу дослідження детальніше й кожен із напрямків окремо.

Важливо також вказати, що Дж. Метьюз є сучасним передовим емпіричним дослідником емоцій у когнітивній психології. Праця «Cognitive Science Perspectives on Personality and Emotion» під редакцією вченого – є прикладом середньостатистичного підходу до проблеми, не як її вирішення, а як постановка. Оскільки, як вже було сказано, немає вичерпного вирішення

– середньостатистичний підхід Дж. Метьюза сприятиме детальному аналізу поставлених проблем та визначенню майбутніх перспектив розвитку. Дослідник є спеціалістом у цій області, а в його тексті використані авторитетні автори та підходи, на які він спирається. Праця Дж. Метьюза уявляє із себе основні роздуми різних авторів на тему поєднання емоцій, особистості й когнітивної науки з великою кількістю напрямків досліджень.

Кажучи про пізнання та емоції, Дж. Метьюз відзначає чотири основних когнітивних підходи, нами було обрано лише два для чіткої демонстрації структурно-функціональної неузгодженості теоретичної бази дослідження емоцій. Слід зауважити, що класифікація Дж. Метьюза також розходить з будь-якою іншою класифікацією досліджень та підходів, що так само демонструє неможливість структурного поєднання певних уявлень конкретних підходів. Сам дослідник загалом виокремлює поділ на чотири основних напрямки, які, на його думку, панують в сучасній когнітивній психології: інформаційно-обробний підхід – емоція як залежна змінна (наприклад, від оцінки), яка є результатом обробки інформації; дизайн-підхід (design-oriented), що й відзначає комплексну структуру виникнення емоцій; емоція як інтерпретування подій – транзакційний підхід (зазвичай транзакційний напрямок служить для опису та аналізу поведінки людини як індивідуально, так і в складі соціальних груп); емоція з точки зору нейронауки, який ілюструє особливості збудження нейронної системи, що й призводить до виникнення емоції.

Дизайн-підхід має назву відповідно до структурних уявлень щодо досліджень емоцій. Такий спосіб розгляду передбачає акцент на тому, як різні когнітивні процеси, у тому числі сприйняття, увага, пам'ять, впливають на емоційні реакції та особистісні особливості. У контексті пізнання цей підхід наголошує на розумінні функціональних аспектів емоцій і того, як вони сприяють здатності людини орієнтуватися та адаптуватися до свого середовища. Сам Дж. Метьюз не формулює власну концепцію, проте зрозуміло, що вчений відстоює холистичне (цілісне) формування емоційних станів, які, у свою чергу, невід'ємно пов'язанні в систему відношень між пізнанням та особистістю. Пов'язуючи емоції із функцією переривання, такий підхід зазначає, що це позитивно сприяє здатності людей адаптуватися до непередбачуваного середовища, перемикаючись між різними цілями [Matthews 1997: 4]. Емоція уявляється як функція, що забирає на себе всю фізіологічну й когнітивну регуляцію організму під час певних ситуацій. Саме тут дослідження в традиції штучного інтелекту стають корисними при моделюванні складних, цілеспрямованих систем, щоб виявити основні принципи їхньої роботи, вказуючи, наприклад, які функції потрібні для належного існування людини.

Ключові аспекти цього підходу включають у себе певну орієнтацію при дослідженні на конкретні уявлення про природу емоцій. Він включає еволюційну орієнтацію, оскільки цей підхід часто спирається на такі теорії, щоб пояснити походження та функції емоцій. Завдяки цьому емоції

розглядаються як розвинені механізми адаптації. Підхід зазвичай передбачає розгляд емоцій як адаптивних реакцій, що виникли під час еволюції для вирішення конкретних проблем, пов'язаних із виживанням і відтворенням. Також функціональну орієнтацію, що регулює адаптивні здатності людини. Разом з цим центральною темою є дослідження процесів взаємодії когнітивного та емоційного аспектів. Це включає власні дослідження Дж. Метьюза, як на когнітивну оцінку, увагу, пам'ять і прийняття рішень впливають емоційні переживання, стани та особистість. Слід також враховувати, як індивідуальні відмінності в когнітивних аспектах чи рисах особистості впливають на емоційні реакції. Цей підхід, відповідно до думки Дж. Метьюза, створює широку базу даних, яка спонукає до розвитку когнітивної науки, проте також зрозуміло, що зазвичай наукові положення дизайн-підходу піддаються сумніву.

Критики дизайн-підходу зазвичай наголошують на надмірному спрощенні та узагальненні емоційних станів та процесів, відсутності точності в еволюційних поясненнях, ігноруванні соціокультурних досліджень тощо. Аргументація на користь дизайн-підходу, як правило, ведеться за аналогією та порівнянням особливостей штучних (конекціонізм) і людських нейронних систем, і незрозуміло як перевірити отримані результати, чи можна протестувати їх формально з метою підтвердження даних [Matthews 1997: 4]. Стверджується, що емоції як адаптивна функція – можуть бути занадто спрощеним варіантом їхньої справжньої природи. Як висновок – дизайн-підхід відчуває великі труднощі під час суворої теоретичної перевірки [Matthews 1997: 5].

Отже, дизайн-підхід характеризується складним структурним уявленням емоційних станів у дослідженнях когнітивної психології. У результаті ми маємо відповідну кількість складових, яка, на думку дослідників, задіє кожну з функцій структури поетапно, яку, однак, поки що складно об'єднати в чітку послідовну систему: спершу когнітивний аспект отримує й обробляє інформацію, надалі задіє водночас інші елементи структури – пам'ять, сприйняття, що викликає певну реакцію залежно від складу особистості людини. Проте такий порядок функціонування може бути й зворотнім. Таким чином – ми не можемо отримати єдиної відповідної структури.

Підхід нейрозбудження встановлює, за думкою Дж. Метьюза, панування в дослідженні когнітивних аспектів нейрофізіологічного початку. Напрямок нейрозбудження у вивченні емоцій у пізнанні зосереджується на ролі фізіологічного збудження як центрального компонента емоційних переживань. Ця перспектива передбачає, що емоції тісно пов'язані з фізіологічними реакціями організму, і розуміння цих моделей збудження має вирішальне значення для розуміння емоційних процесів. Зміни організму можуть включати регулювання частоти серцевих скорочень, артеріального тиску, частоти дихання та інших реакцій вегетативної нервової системи. Дж. Метьюз зазначає, що все частіше стає можливим узгоджувати конкретні

нейронні ланцюги з функцією обробки інформації та поведінкою, також відомо, що емоції важко локалізувати, проте прогрес у технології сканування мозку та моделюванні нейронних функцій є оптимістичною перспективою майбутнього [Matthews 1997: 5]. І хоча нейрозбудження є центральним фокусом, підхід також визнає важливість когнітивної оцінки у формуванні емоційних переживань. Залежно від неї буде змінюватись і реакція. Дослідники прагнуть встановити чіткі зв'язки між конкретними емоційними станами та відповідними фізіологічними моделями та реакціями, однак сьогодні це не завжди можливо зробити. Це одна з причин відсутнього всебічного пануючого положення підходу нейрозбудження. Тим не менш, цей напрямок не залишає без уваги дослідження особистості та особливості досліджень стресу, оскільки останній і є джерелом збудження.

Дж. Метьюз також відзначає й слабкі сторони такого підходу. Визокремлюється декілька джерел виникнення труднощів: емпірична, методологічна, психометрична, концептуальна та когнітивна критика нейронауки. Кожна звертає увагу на певний аспект: *емпірична критика* зосереджується на невдачі перспектив гіпотези збудження, адже передбачуваний зв'язок між збудженням і ефективністю є занадто ненадійним; *методологічна критика* стосується слабких місць у висновках, заснованих на емпіричних даних, таких як труднощі у фальсифікації гіпотези збудження; *психометрична критика* вказує на неспроможність альтернативних аспектів збудження взаємокорелювати, маючи на увазі, що конструкт не може бути виводити певні операції; *концептуальна критика* стосується конструктивної валідності «збудження» та «виконання», обидва з яких є багатограними феноменами; *когнітивна критика* гіпотези збудження каже, що ефекти «збудження» відрізняються залежно від факторів стресу та функцій обробки й часто пов'язані з тонкими стратегічними ефектами, а не зі змінами в параметрах когнітивної архітектури [Matthews 1997: 13]. Жодне з цих міркувань, звісно, не виключає можливості покращення підходу нейрозбудження. За думкою Дж. Метьюза необхідно лише описати зв'язки нейронів з фізіологічними змінами, загальна діяльність яких могла б впливати на опис специфічних функцій обробки інформації, а також задовільних методів незалежного маніпулювання та вимірювання цих численних параметрів збудження [Matthews 1997: 13].

У підсумку ми маємо яскравий приклад логічної функціональної неузгодженості як із загальними положеннями інших досліджень і підходів, так і з положеннями в межах власного підходу. Ми бачимо, що конкретну функцію емоцій неможливо визначити навіть в межах одного способу розгляду, а при поєднанні з іншим всю теоретичну базу доводиться змінювати, оскільки кожен з підходів налічує взаємовиключні положення. Ми бачимо, що структурно-функціональна проблематика в теорії емоцій присутня скрізь. У загальному сенсі можна сказати, що сучасна теорія емоцій, а також багато аспектів дослідження сучасної когнітивної психології, нейронауки та фізіології – відчують проблеми логічного неузгодження

лише з двох боків: структурного та функціонального. Два вищеописані підходи є передовими у сфері досліджень емоцій та пізнання, однак задля ґрунтовного висвітлення проблеми буде недостатньо лише оглянути їхні основні положення. Тому наступним чином буде проаналізовано та порівняно два підходи з метою виявлення структурно-функціональних розбігів, неузгоджень та складнощів.

Хоча підхід, зорієнтований на дизайн, і підхід, зосереджений на нейрозбудженні, сприяють розумінню емоцій у пізнанні, вони наголошують на різних аспектах. Важливо зазначити, що взаємовиключність даних підходів будуватиметься на суперечливому існуванні певних тез кожного з підходів. Тим не менш, дослідники часто об'єднують різні підходи, щоб отримати більш повне розуміння складних явищ. Саме інтегрування положень певних підходів в один єдиний є потенційно успішною можливістю вирішити певну частину проблем, однак сьогодні це виглядає дуже складною задачею. Для аналізу давайте розглянемо потенційні відмінності та точки контрасту між підходами. Для цього поділимо ключові аспекти на певні блоки.

По-перше, функціональне розходження у визначенні емоцій: еволюційне значення емоцій та фізіологічний аспект збудження. Дизайн-підхід часто підкреслює еволюційне походження та структурні аспекти емоцій. Він розглядає, як емоції еволюціонували для вирішення конкретних проблем адаптації. Підхід нейрозбудження надає пріоритет фізіологічній активності, пов'язаній з емоційними переживаннями. Він зосереджений на тілесних реакціях на емоційні подразники. По-друге, різне визначення природи емоцій. Підхід, орієнтований на дизайн розглядає емоції як розвинені адаптивні механізми. Підкреслює функціональність і призначення емоцій з точки зору виживання та відтворення. Підхід нейрозбудження наголошує на фізіологічному збудженні як центральному компоненті емоційних переживань – це їхня природа. По-третє, когнітивна обробка. Дизайн напрямок визнає когнітивні процеси, але часто в контексті розуміння емоцій як адаптивної реакції, саме тому він є більше структурним, ніж функціональним. Підхід нейрозбудження визнає роль когнітивної оцінки, однак все одно не розглядає її як вихідне положення. По-четверте, міждисциплінарність на протигагу конкретному фізіологічному напрямку. Дизайн-підхід має тенденцію бути міждисциплінарним, спираючись на еволюційну біологію, психологію та інші галузі, щоб забезпечити цілісне розуміння емоцій. Це також демонструє властивість цього напрямку розглядати емоцію в межах комплексної структури. Коли як підхід нейрозбудження розглядає лише один напрямок, досліджуючи її природу функціоналу, процесів тощо, значною мірою покладаючись на психофізіологічні заходи та нейробіологічні пояснення.

Кожен з підходів також використовує власні методи дослідження. Дизайн-підхід використовує еволюційний аналіз, за допомогою якого порівняльно розглядає дослідження різних видів для визначення спільного та

відмінного в емоційних реакціях різних видів істот. Міжкультурні дослідження, а також функціональну магнітно-резонансну томографію (фМРТ) та нейровізуалізацію. Підхід нейрозбудження у якості методу використовує замір фізіологічних змін, таких як частота серцевих скорочень, рівень кортизолу тощо, з метою аналізу їхнього зв'язку з когнітивним становищем. Також дослідники проводять контрольовані експерименти, під час яких вчені маніпулюють емоційними стимулами, щоб спостерігати, як змінюється фізіологічне збудження у відповідь на різні емоційні тригери. Все це підтримується передовими дослідженнями конекціонізму – відтворенню штучних нейронних систем з метою розширення знань щодо їхнього функціоналу. Зрозуміло, що унікальна методологія відповідає конкретним уявленням щодо природи емоційних станів даних напрямків. Якщо дизайн-підхід орієнтований на довгострокові дослідження адаптивного функціоналу організму, що й припускає еволюційний розгляд, то підхід нейрозбудження вивчає конкретні фізіологічні зміни зараз. Згідно до цього й формується специфічний спосіб розгляду емоційних станів у пізнанні.

Ми бачимо, що розгляд загальної концепції емоцій, так само як і огляд двох підходів на прикладі концепції Дж. Метьюза – відчуває однакові структурно-функціональні труднощі. Тому зрозуміло, що ця проблематика властива майже всій теорії емоцій, оскільки єдиної теорії все ще не створено. Зазначаючи передові дослідницькі підходи, Дж. Метьюз також наголошує на їхній можливій критиці. Цим підтверджується, що найближчим часом вирішення існуючої проблематики емоцій неможливе, якщо приймати до уваги різновид можливої термінології, концепцій та класифікації підходів дослідження й емоційних станів. Тому сучасне положення проблематики також є й теоретично неузгодженим у певних аспектах дослідження. Однак теоретичні проблеми в сучасних дослідженнях ролі емоцій у процесах пізнання існують не лише такі. Сучасні дослідження потребують зміни парадигми наукового бачення природи емоційних станів та їхнього функціоналу, що також складно зробити через освітлене теоретично-філософське підґрунтя проблематики.

У підсумку слід зазначити, що хоча дизайн та нейрозбудженевий підходи висвітлюють різні аспекти емоцій, їхня взаємовиключність будується за рахунок суперечливості тез та визначень, тому їхнє успішне поєднання цілком можливе за певних умов. Загалом, інтегративні рамки, які враховують як еволюційну мету емоцій, так і їх фізіологічну основу, можуть забезпечити більш глибоке розуміння складної взаємодії між пізнанням та емоціями, проте сьогодні складно вдається успішно поєднати різні підходи та способи розгляду. Тим не менш, когнітивна наука та передові нейронаукові дослідження залишаються найперспективнішою сферою досліджень емоцій та пізнання. Сучасна дослідницька сфера цієї галузі успішно наголосила на проблемі, її ж вирішення безсумнівно знайде себе в новаторській діяльності філософських, когнітивних та нейрофізіологічних дослідженнях.

Список використаної літератури

- Біда, С. О. (2012) *Базові емоції: поняття та види*, у: *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*, № 16, сс. 35–46.
- Войтка, В. І. (Ред.) (1982) *Психологічний словник*. Київ, Вища школа.
- Рабош, Г. (2012) *Запозичення із старофранцузької мови та з латини у французькій мові*, у: *Вісник Львівського університету. Сер. Міжнародні відносини*, № 31, сс. 340–349.
- Aristotle (1993) *De Anima* (D. W. Hamlyn, transl.). Oxford, Clarendon Press.
- Emotion*. *Online Etymology Dictionary*. Access mode: <https://www.etymonline.com/word/emotion>.
- Johnson, G. *Theories of Emotion*. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Access mode: <https://iep.utm.edu/theories-of-emotion/>.
- Matthews, G. (ed.) (1997) *Cognitive Science Perspectives on Personality and Emotion*. Amsterdam, North Holland.
- Scarantino, A., & de Sousa, R., & E. N. Zalta (ed.) *Emotion*, in: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Access mode: <https://plato.stanford.edu/entries/emotion/>.
- Scherer, K. R. (2005) *What are emotions? And how can they be measured?*, in: *Social science information*, 44(4), pp. 695–729.
- Strickland, B. B. (ed.) (2000) *Gale Encyclopedia of Psychology*. Detroit: Gale.
- Wouters, C. (1990) *Review of "The Social Construction of Emotions"*, in: *Theory, Culture & Society*, 6(4), pp. 704–707.

Ilia Moskvina

UNDERSTANDING EMOTIONS IN COGNITIVE PROCESSES:

THE CONCEPT OF G. MATTHEWS

The comprehensive research approach of J. Matthews examines the modern way of studying emotions in the field of cognitive psychology. The advance innovations and conclusions of different fields of research of emotions in cognition are highlighted. The article illuminates the latest approaches to considering the nature of emotional states and their relationship with such components as: character, temperament, cognition, personality and the influence of the choice process on the formation of emotions. Attention is focused on the analysis of two approaches indicated by J. Matthews – the arousal and design theory, illustrating the current state of the problem as structural and functional. From the point of view of philosophical analysis, modern problematic can be constructed as a structural-functional system of interrelationships and contradictions. Comparing the approaches allows us to consider their functional and structural differences. Such a representation of the current state of research on emotions in cognition reveals a much deeper analysis and comparison of different approaches and concepts with the aim of further theoretical development of this direction in science. The author reveals the general problem of emotions as a system of relations between functions in a holistic system.

Key words: *cognition, emotions, structure, function, problems, cognitive psychology.*

References

- Bida, S. O. (2012) *Bazovi emotsii: poniattia ta vydy* [Basic emotions: concepts and types], in: *Zbirnyk naukovykh prats "Problemy suchasnoi psykholohii"*. № 16, pp. 35-46. (ukr.)
- Voytko, V. I. (ed.) (1982) *Psychologichnyi slovnyk* [The psychological dictionary]. Kyiv, Vysha skola. (ukr.)
- Rabosh, H. (2012) *Zapozychennia iz starofrantsuzkoi movy ta z latyni u frantsuzkii movi* [Borrowings from Old French and from Latin in French], in: *Visnyk Lvivskoho universytetu. Ser. Mizhnarodni vidnosyny*, № 31, pp. 340-349. (ukr.)
- Aristotle (1993) *De Anima*. Translated by D. W. Hamlyn. Oxford, Clarendon Press.
- Emotion*, in: *Online Etymology Dictionary*. Access mode: <https://www.etymonline.com/word/emotion>.
- Johnson, G. *Theories of Emotion*, in: *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Access mode: <https://iep.utm.edu/theories-of-emotion/>.
- Matthews, G. (ed.) (1997) *Cognitive Science Perspectives on Personality and Emotion*. Amsterdam, North Holland.
- Scarantino, A., and R. de Sousa. *Emotion*, in: *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*, edited by E. N. Zalta. Access mode: <https://plato.stanford.edu/entries/emotion/>.
- Scherer, K. R. (2005) *What are emotions? And how can they be measured?*, in: *Social science information* 44, № 4, pp. 695–729.
- Strickland, B. B., ed. (2000) *Gale Encyclopedia of Psychology*. Detroit, Gale.
- Wouters, C. (1990) *Review of "The Social Construction of Emotions"*, in: *Theory, Culture & Society*, 6(4), pp. 704–707.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2024

Стаття прийнята 30.05.2024